

1e dag Rosj Hasjana, 25 -9-2014

Van oudsher worden met Rosj Hasjana twee verhalen verteld uit het leven van Awraham Awienoe en zijn familie, de grondleggers van het monotheïsme van ons joodse volk. Het eerste verhaal vandaag, eerste dag Rosj Hasjana, en het tweede morgen.

Veel verschillende aspecten kunnen genoemd worden, het is niet voor niets dat juist deze verhalen uit Tora worden gelezen met Rosj Hasjana, het begin van de dagen van inkeer, de *asseret Jemee tesjoewa*, van het kijken naar jezelf, en de relatie met de ander.

Kort nog, voor diegenen die gisteravond niet in sjoel waren, de twee verhalen. Sara kan geen kinderen krijgen, een belangrijk gegeven voor alle aartsmoeders, waarschijnlijk om aan te geven dat de kinderen uiteindelijk door goddelijke interventie toch geboren worden. Sara geeft haar slavin Hagar aan Awraham zodat hij toch een kind kan krijgen. Jisjmaeel wordt geboren, waardoor de relatie tussen Hagar en Sara op scherp komt te staan. Hagar kijkt neer op Sara, en Sara is jaloers. Als dan toch nog Jitschak geboren wordt, ontstaan er zulke spanningen, ook tussen de twee broers, dat Sara Awraham vraagt Hagar en Jisjmaeel weg te sturen. Vernederd en doodsbang voor de toekomst zwerven de twee in de eindelozen woestijn. Radeloos zijn ze, honger en dorst, Hagar kan het niet aanzien dat haar zoon zo zal sterven. Totdat haar ogen opengaan ze opkijkt, en een oase ziet, die ze niet had gezien. Het is de redding van hen beiden.

Achar hadewariem ha'ele, na deze gebeurtenissen, vindt dan de akeda plaats. Awraham hoort God's stem en gaat met zijn enige overgebleven zoon Jitschak op weg om hem te offeren. Het lijkt of hij meer van de door hem ontdekte God houdt dan van zijn zoon, want hij is bereid om zelfs die zoon, zijn toekomst, op te offeren. Op de berg Moria, hoort hij opnieuw een stem en kijkt op en ziet een ram in de struiken, die met zijn hoorns vastzit. Dat is het offer dat hij echt moet brengen, God wil helemaal geen mensen offers.

Het zijn twee incidenten, die we niet voor niets lezen deze dagen. Een van de belangrijkste aspecten die in beide zitten, is dat de hoofdrolspelers, vaak verstrikt zitten in gedachten, in een manier van denken, die geen andere uitweg lijkt te hebben. Hagar geeft het op, maar als ze goed gekeken had en even uit haar gevoel van weggezet zijn, afgewezen zijn en intens verdriet was gestapt, had ze de oase eerder gezien. Als Awraham niet verstrikt was in zijn gedachten en alleen maar georiënteerd was geweest op de God die hij moest volgen, maar ook oog had gehad voor de andere kanten, had hij het trauma dat hij Jitschak en Sara had aangedaan, kunnen voorkomen, en eerder die ram gezien die hij geofferd heeft. Daarom is het eerste woord van de sidra waar beide verhalen in staan: wajera: de Eeuwige verscheen. Je kunt dit soort eye-openers zo interpreteren dat God werkelijk verscheen, om een andere weg te wijzen, dan waarin je vast denkt te zitten.

Ik kwam zo'n situatie tegen afgelopen zomer. Dankzij de situatie met Gaza, hadden wij besloten onze voorgenomen reis naar Israel te annuleren en dat later te gaan doen. Dankzij de social media, facebook internet etc, de gewone media en alle informatie die op je af komt, raak je eigenlijk helemaal geobsedeerd door de situatie. Er bestaat bijna niets anders meer, en het werd alleen maar erger. De artikelen in de kranten, opkomend antisemitisme heel dichtbij, je wordt in feite in een negatieve spiraal meegetrokken. Ik hoef u niet te vertellen hoe gespannen de situatie was. Het kan dan belangrijk zijn om toch te proberen, *wajeera*, te kijken waar je positieve

aspecten kunt vinden. Eigenlijk zou je, in alle situaties waarin je terecht komt, waarbij je je teveel focust op een aspect, een lijstje moeten maken van plussen en minnen, wat je met de situatie wilt en kunt gaan doen.

Er kunnen verschillende manieren zijn om je ogen te openen voor andere kanten en andere mogelijkheden. Dat is in feite waar de dagen van tesjoewa ook over gaan. Dat is waarom de voorbeelden van de eerste familie van ons volk, zo illustratief zijn, om er iets uit te leren voor ons eigen functioneren, voor hoe wij zelf in de wereld staan.

Er is een mooie uitspraak in de midrasj op *Sjier hasjieriem*, het Lied der Leidersen, het Liefdeslied, waarin alles mooi is en niets negatiefs. De rabbijnen zeggen dat het de relatie aangeeft tussen *Kadosj Baroech Hoe* en ons volk, terwijl het op een ander nivo gaat om de liefdesrelatie tussen een jonge man en vrouw. Amar Hakadosj Baroech Hoe Lejisraeel: HKBH zei tegen Israel: ' Mijn kinderen, laat Mij een opening van tesjoewa zien, niet groter dan het oog van een naald, en ik zal het zo wijd openzetten dat er wagens doorheen kunnen gaan ', (*sjier hasjieriem rabba 5:2.2*).

Een prachtige gedachte, waarbij we zelf op zoek moeten gaan naar de kleinst mogelijke opening om anders te denken, om te veranderen, om nieuwe mogelijkheden te vinden, en als ik het zo mag vertalen: met Gods hulp, *be'ezrat Hasjeem*, zal die opening dan zo groot worden, dat het allemaal goed komt.

Maar hoe kan je dat nu doen? Hagar en Awraham werd de ogen geopend, *wajifkach elohiem et-eeneeha*, God opende haar de ogen , en later: *wajisaa Awraham et enav waja'ar , wehinee ajil*, Awraham keek op en zag de ram. Die berg werd later door hem genoemd: *Adonai Jiree*, de Eeuwige/God zal zien, of zoals er ook wel vertaald wordt: De Eeuwige zal erin voorzien. Het gaat in deze twee verhalen om zien, hoe wij zelf de kleine gaatjes van mogelijkheden kunnen vinden, die we nodig hebben om anders naar bepaalde zaken te kunnen gaan kijken. Zoals de midrasj zegt: dan kunnen dat enorme openingen worden, *be'ezrat hasjeeem*, met Gods hulp. er zijn verschillende methoden om die openingen te vinden. Afgelopen zomer, in alle ellende die er om ons heen gebeurde in de wereld, was een van de positieve punten de bijeenkomst in Beth Shalom, toen we met iedereen bij elkaar waren en Burgemeester van der Laan , om onze angst en bezorgdheid met elkaar te delen. Zijn reacties gaven mij een stevig en goed gevoel: dat is een man die het aankan en waar ik vertrouwen in heb, nadat mijn, en ieders vertrouwen geschaad was door houding van Van Aartsen, die veel woede wekte. Met name het bij elkaar komen als gemeenschap voelde als een warme deken. Verschillende mensen die je anders niet ziet, die hier wel waren, om mee te praten en te denken, om hun gevoel af te tasten, en anderen te horen. Dat is waar deze bijeenkomst zo goed voor was. En de warme en empathische reacties van Van der Laan: "Het is toch vreselijk dat wij hier in Beth Shalom bij elkaar moeten komen, waar zoveel mensen wonen die de verschrikkingen in het verleden zelf hebben meegemaakt, om weer te moeten spreken over angst voor antisemitisme in ons land. " Dat was de spijker op de kop, en gaf rust, deze man begreep het.

Het bij elkaar komen in dit soort situaties kan verhelderend werken, er met elkaar over praten, en niet alleen via face book of internet of de kranten, maar een open gesprek met elkaar, om je zorgen te uiten, maar ook om het even van een andere kant te kunnen gaan zien.

Gisteravond was het vervolg van een zgn. ambtswoning gesprek met de Amsterdamse burgemeester en vertegenwoordigers van Marokkaanse, Turkse en joodse groeperingen. Niet alleen luisteren en praten met elkaar, maar echt actie

ondernemen is het tackles doel, om activiteiten te ontwikkelen die er voor moeten zorgen dat we geen angst meer hebben, dat we juist als gemeenschappelijk vijand de angst hebben waardoor we gezamenlijk tegen antisemitisme en moslim haat kunnen gaan optreden, omdat we allemaal samen Amsterdammers zijn, en we geen respectloze stad tolereren. We kunnen IS niet elimineren, daar zijn grotere machten voor nodig. Maar er moet wel iets gebeuren hier in onze stad en in ons land. De burgemeester treedt krachtig op, een echte leider.

Dat is ook waar onze kehilla voor is. Zo kan je vanuit een negatieve situatie ook juist dichterbij elkaar komen ook binnen onze kehilla, en juist niet uit elkaar worden getrokken door spanningen of slechte communicatie. Steun vinden bij elkaar, we hoeven het niet allemaal zelf te doen, sterker nog we kunnen het niet allemaal zelf doen. In het Engels klinkt het vaak krachtiger: "We need community; we can't do it alone!". Je ogen openen voor andere mogelijkheden vereist ook training. Proberen je gedachten te vormen, kan bijvoorbeeld door te leren. Klinkt gek? Nee hoor, want als je zo'n tekst neemt van Awraham en Sara, kan je tot prachtige interpretaties komen, die niet alleen in het stof van het verleden vast zitten, maar enorm actueel en modern zijn, zodat we vandaag iets hebben aan de voorbeelden van vroeger. Iedere sjabbatochtend is er een lerngroepje die de parasja van de Sjabbat bestudeert, doe daar eens aan mee, je hoeft geen geleerde te zijn, gewoon eens meedoen, en laat je inspireren, door te leren. De cursussen die we geven bij het studiecentrum, of bij Crescas, en als u denkt: het zit er niet bij voor mij, ga dan zelf iets organiseren of kom met het idee en wij helpen het u uit te werken.

Er zijn andere methoden die we kunnen gebruiken: u kunt gaan mediteren, aan yoga gaan doen, of gewoon eens de Sjabbat houden: naar sjoel komen, je laten inspireren door de melodieën en de teksten, en hopelijk de derasja, en daarna iets anders doen dan wat je gewoon bent te doen. Sjabbat is een rustpunt, een heroriëntatie punt in de week, dat vastligt. Het is voor u, maak daar eens gebruik van. Ook op spiritueel nivo zijn er natuurlijk de gebeden zelf die inspiratie en ruimte kunnen geven. Misschien moet u eens gaan nadenken wat voor u werkt als gebed? Een reflectie op waar u hoopt dat uw gebed toe kan leiden voor u zelf, maar ook voor uw plaats in de wereld om u heen. Misschien levert het wel veel meer eye-openers op, dan u zich tot nu toe bedacht heeft. Wees eens eerlijk met jezelf en geef het een kans. Er zijn verschillende mogelijkheden. Als ik mijzelf een open hart en een open geest wil geven, moet ik ook zorgen voor de omstandigheden dat ik dat kan gaan doen. Ik moet misschien ander wegen gaan bewandelen dan tot nu toe. Misschien moet ik een keer op reis, in retraite, inderdaad met een groepje mensen gaan leren, in een veilige omgeving, zoals hopelijk, onze sjoel. En denk niet dat het de woorden zijn die wij uitspreken die op de een of andere manier naar boven gaan. Het is het gevoel, de *nesjamma*, die je in je hart voelt, die naar boven gericht is. Als je gebed alleen maar woorden zijn, die je uitspreekt zonder enig gevoel daarbij, komen ze niet ver. Daarom is het ook wel eens goed om zelf je gebed te schrijven, laat je inspireren door de woorden van de machzor, maar schrijf je eigen gebed. Misschien kan je er zelfs een melodie bij maken, of maak een gedicht. Voor sommigen werkt een tekening veel beter. En buiten de sjoel: Anderen kunnen zich helemaal verliezen in het koken van heerlijke maaltijden, of sporten, waardoor je je hoofd leeg kan maken, zodat er ruimte komt om zaken op een andere manier te zien.

Probeer van het negatieve iets positiefs te maken: de intolerantie en het respectloos met elkaar omgaan in de wereld, kunnen wij niet op wereld nivo oplossen, daarom moet je klein beginnen: Leer je burens kennen, dialoog, hoe moeilijk ook, met

jongeren, met andersdenkenden, op basis scholen iets vertellen over Jodendom. Het heeft moed en kracht nodig om dat aan te durven. Maar niet alleen dat. Je moet ook weten waar je over spreekt als je benaderd wordt, ook op een antisemitische of andere onheuse manier. Als Israël aangevallen wordt, omdat ik die raketten op Gaza zou hebben afgevuurd, moet ik weten, juist door me te wapenen met kennis, hoe ik dat afschuwelijke denkbeeld kan om te buigen, zodat ook bij de 'aanvaller' misschien wel een andere gedachte kan ontstaan, die hem misschien niet meteen een vriend maakt, maar wel dat hij wat genuanceerde kan gaan denken en we op kleine schaal misschien kunnen helpen te de-escalerend.

Voor het doen van tesjoewa, waar de verhalen van Hagar en Awraham in wezen om gaan, is geen vaststaand recept geschreven. Wat wel duidelijk is, is dat als je van inzicht wil veranderen, als je wilt dat je ogen open gaan voor iets dat er altijd als was, maar dat je nog nooit hebt gezien omdat je met compleet andere zaken bezig was, zoals Awraham en Hagar, dan heb je heel wat aan een warme, inspirerende gemeenschap om je heen.

Rabbi Chaim van Zans vertelde eens dat er een reiziger was die aan het rondzwerven was in dit duister en donker bos. Hij zwierf al lange tijd rond, want hij wist niet meer hoe hij de uitgang kon vinden, zo donker was het dat hij geen licht kon zien. Plotseling zag hij een andere man lopen, die op hem af kwam. Zijn hart sloeg over van geluk en verwachting en hoop: eindelijk, iemand die me komt redden, nu kan hij me vertellen hoe ik hier uit moet komen. Toen ze elkaar genaderd waren voeg hij aan de man: "Alstublieft, vertel me wat de juiste weg is om uit dit donkere bos te komen. Ik zwerf al dagen rond." De ander zei tegen hem: "Dat weet ik ook niet beste man, ik ken de weg ook niet, ik loop hier ook al dagen rond. Maar dit kan ik je wel vertellen, neem niet de weg die ik tot nu toe gegaan ben, en hij wees waar hij vandaan was gekomen, want dat leidt helemaal nergens naar. Maar kom, laten we samen naar een nieuwe weg zoeken."

rabbijn Menno ten Brink